

Snežana Knežević¹, Draginja Đurić², Veljko Dmitrović³¹Univerzitet u Beogradu, Fakultet organizacionih nauka,² Banca Intesa

Opšte finansijsko izveštavanje i posebna izveštavanja banaka

UDK: 336.71:657.631.6

DOI: 10.7595/management.fon.2012.0005 (english version)

Potrebe za informacijama od strane korisnika nisu uvek iste. Opšti finansijski izveštaji ne obezbeđuju sve informacije koje su različitim interesnim grupama potrebne za donošenje njihovih odluka, te ograničenja u izveštavanju od strane kompanije i obračuna treba razumeti. Finansijski izveštaji, gledano unazad, izveštavaju o tome šta se desilo u prošlosti, a korisnike istih više zanima budućnost. Finansijsko izveštavanje može da se posmatra kao opšte i posebno. Računovodstvo banke nudi informacioni portfelj za razne upravljačke potrebe u vidu raznih ex-ante i ex-post izveštaja, koji se pripremaju u raznim vremenskim intervalima, odnosno prema potrebama različitih korisnika.

Ključne reči: izveštavanje, banka, računovodstvo.

1. Uvod

Banke spadaju u značajne subjekte finansijskog tržišta i ukupnog sistema finansiranja privrede, odnosno banke postaju direktno ili indirektno pokretači, katalizatori i kontrolni mehanizmi finansijskog sistema, bez kojih bi procesi reprodukcije bili praktično nemogući. Uslove u kojima posluju savremene banke karakteriše neizvesnost, porast konkurencije i inovacije u oblasti bankarske tehnologije. Stoga je veoma bitno uspostaviti adekvatan informacioni sistem u banci koji će biti u funkciji poslovno-finansijskog odlučivanja.

Danas su prisutne značajne evolutivne promene koje idu u pravcu stvaranja savremenijih bankarskih institucija usklađenih sa promenama koje izaziva globalizacija tržišta, internacionalizacija poslovanja, razvoj informacionih tehnologija i posebno konkurentan privredni ambijent. Neprekidne interakcije sa zbivanjima kako spolja tako i unutar bankarskih institucija, razlog su neophodnosti održavanja kvaliteta finansijskog izveštavanja. Finansijsko izveštavanje doprinosi podizanju transparentnosti procesa na tržištu kapitala, zaštiti interesa investitora i povećanju sigurnosti u procesu donošenja odluka. Kao takvo, ono ima veoma važnu ulogu u procesima ublažavanja informacione asimetrije i održavanja stabilnosti finansijskog sistema. S druge strane, kompleksnost poslovnih transakcija, neophodnost postojanja računovodstvenih opcija, neetičko ponašanje učesnika u procesu izveštavanja i sl. imaju za posledicu da, ne retko, u praksi informacije u finansijskim izveštajima odstupaju od ekonomske realnosti.

Bolji računovodstveni sistem informisanja se često spominje kao jedna od ključnih stavki za anuliranje teškoća u poslovanju banaka, odnosno, otpornost banaka na krize. Loše procene zbog neadekvatnog računovodstvenog sistema informisanja se pretvaraju u loše poslovne odluke, neefikasna ulaganja, i kao rezultat svega toga nastaje gubitak u poslovanju, čak i u bankarstvu. Mehanizme za obezbeđivanje od rizika loših plasmana banaka čine prave računovodstvene informacije o poslovno-finansijskim tokovima. Menadžerska kompetencija podržana adekvatnim računovodstvenim sistemom informisanja ima izuzetan značaj u upravljanju bankama. Mogućnosti domaćeg računovodstvenog informacionog sistema treba uskladiti sa Međunarodnim standardima kako bi se omogućila „proizvodnja“ kvalitetnih informacija za donošenje strateških odluka i optimalan protok novca.

2. Opšte finansijsko izveštavanje

Pouzdati i uporedivi bilansi stanja, kao informacioni izvori, bitni su za donošenje važnih mikro i makroekonomskih i finansijskih odluka. Finansijski izveštaji oblikuju deo procesa finansijskog izveštavanja. Implementacija međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja povećava kvalitet i uporedivost finansijskih izveštaja, te otuda promovise konzistentnost i pouzdanost u finansijskom izveštavanju i olakšava kompanijama međunarodno prikupljanje kapitala. Set opštih finansijskih izveštaja obično uključuje: bilans stanja, bilans uspeha, izveštaj o novčanim tokovima, izveštaj o promenama na kapitalu, napomene i ostale izveštaje koji su sastavni deo finansijskih izveštaja. Oni takođe mogu da uključe dodatne tabele i informacije koje se temelje na takvim izveštajima ili koje su izvedene iz njih s očekivanjem da se čitaju uz takve izveštaje. Tabele i dodatne informacije mogu, na primer, da se odnose na segmente delatnosti i geografske segmente, objavljivanja o učincima promena cena i slično. Međutim, finansijski izveštaji ne sadrže pojedinosti kao što su izveštaji direktora, izjave predsednika upravnog odbora banke, rasprave i analize uprave i slične pojedinosti koje je moguće uključiti u finansijsko ili godišnje izveštavanje o poslovanju banaka.

Važno je napomenuti da je naziv *bilans stanja* zamenjen nazivom *izveštaj o finansijskom položaju na kraju perioda* i naziv *bilans uspeha* zamenjen je nazivom *izveštaj o ukupnom rezultatu za period*.

Osnovni cilj bilansa stanja jeste merenje finansijske strukture ili imovinske situacije na određeni dan. To je prevashodni pokazatelj ulaganja po nameni i izvora po poreklu. Bilans uspeha predstavlja finansijski izveštaj o ukupnom rezultatu jednog entiteta za period [1],[4]. Izveštaj o tokovima gotovine pokazuje prilive, odlive i razlike u količini novca nastale iz poslovnih aktivnosti, aktivnosti finansiranja i aktivnosti investiranja tokom određenog perioda. Struktura promena na kapitalu banke predmet je izveštaja o promenama na kapitalu.

U napomenama uz finansijske izveštaje neophodno je da se za potrebe analize finansijskih izveštaja, pruže sledeće informacije: primenjivane računovodstvene politike, primenjeni metodi u upravljanju rizicima i politikama internih kontrola, značajne koncentracije kreditnog rizika, teritorijalni raspored kredita, iznos kredita po kojima je prestao obračun kamata po ugovoru zbog pogoršanja kvaliteta kredita, i iznosi kredita koji se nalaze u procesu restrukturiranja, broj zaposlenih radnika i drugo.

Za potpunije informisanje različitih eksternih adresata od posebnog je značaja tzv. tehnika obelodanjivanja (eng. *disclosure*), odnosno prezentiranje dopunskih podataka u vidu fusnota, tabela, pregleda, u zagradama i dr.) koji daju dodatni kredibilitet i pouzdanost pojedinim bilansnim pozicijama.

Jedan od načina da menadžment poboljša kredibilitet svojih finansijskih izveštaja je kroz dobrovoljno obelodanjivanje [2],[3]. Računovodstvena pravila načešće propisuju minimum zahtevanih obelodanjivanja, ali ne ograničavaju menadžment da objavljuje dodatne informacije ukoliko to želi. Dobrovoljno obelodanjivanje može biti sadržano u bančinih godišnjim izveštajima, brošurama koje su namenjene da opišu banku investitorima, sastancima menadžmenta sa analitičarima ili odnosu sa investitorima kao odgovor na njihove zahteve za informacijama. Međutim, obelodanjivanje odgovarajućih informacija o strategiji i njihove očekivane ekonomske posledice mogu naškoditi banci u njenoj konkurentskoj poziciji. Menadžeri se tada suočavaju sa problemom da li je bolje da obezbede informacije koje su korisne investitorima u oceni bančinih finansijskih performansi i zadrže informacija koje maksimiziraju konkurentске prednosti banke na tržištu.

Finansijski izveštaji treba da sadrže jasno i precizno objavljivanje svih značajnih računovodstvenih politika koje se primenjuju. Računovodstvene politike obuhvataju načela, osnove, konvencije, pravila i postupke koje je menadžment banke usvojio prilikom sastavljanja i prezentiranja finansijskih izveštaja. Postoji mnogo različitih računovodstvenih politika u primeni, čak i kada se tiču istog predmeta. Zbog toga, treba da se izvrši adekvatan izbor i primena onih politika, koje u konkretnim okolnostima najbolje odgovaraju da se pravilno prikaže finansijski izveštaj bankarskog preduzeća i rezultati njegovog poslovanja. Objavljivanje primenjenih značajnih računovodstvenih politika treba da bude sastavni deo finansijskih izveštaja, i treba ih, po pravilu, objaviti na jednom mestu.

3. Posebna finansijska izveštavanja

Kreiranje modela računovodstvenog izveštavanja za posebne namene zahteva definisanje nivoa izveštavanja kao i frekventnosti izveštavanja. Samostalno odeljenje koje se formira u banci za obavljanje računovodstvenih finansijskih poslova, izveštavanja, planiranja i upravljanja rizicima generiše pobrojane preglede i izveštaje za zadovoljenje širokog spektra potreba menadžmenta banke, počevši od pravovremenog upozorenja na nepravilnosti u poslovanju, kako bi se sve poslovne aktivnosti usmerile ka realizaciji željenih ciljeva.

Pri kreiranju modela računovodstvenog izveštavanja za potrebe kontrole poslovnih aktivnosti u funkciji podrške menadžmentu banke treba odrediti sledeće:

1. koji nivo izveštavanja je potreban;
2. kolika je optimalna frekventnost izveštavanja;
3. kolika je neophodna informaciona transparentnost i izveštaja.
4. Redovno, u određenim vremenskim intervalima, računovodstveno izveštavanje treba da ukaže menadžmentu timu banke na određene nepravilnosti u poslovanju, kako bi se preduzele korektivne mere.

Veoma je korisno sastavljanje uporednih računovodstvenih sinopsisa za više uzastopnih perioda, radi omogućavanja detaljne finansijske analize za potrebe donošenja raznih poslovnih odluka.

Posebna izveštavanja u banci mogu da se posmatraju kroz tri segmenta: izveštavanje po segmentima, izveštavanje o izloženosti riziku banke i ostala izveštavanja.

3.1. Izveštavanje po segmentima

Za izveštavanje po segmentima mogu da se koriste različite forme izveštavanja – prihodi po zemljama prihodi po vrstama bankarskih proizvoda, prihodi po vrstama komitenata, prihodi od ključnih komitenata, ulaganja u hartije od vrednosti, plasmani komitentima, obaveze prema komitentima (videti različite prikaze koji slede) i pregled o ključnim rezultatima i performansama banke za izveštavanje top menadžmenta banke i drugi izveštaji.

Prikaz 1. Ulaganja u hartije od vrednosti

RSD hiljada	2011.		2010.	
	HOV i ostali plasmani kojima se trguje	HOV koje se drže do dospeća	HOV i ostali plasmani kojima se trguje	HOV koje se drže do dospeća
HOV i ostali plasmani koji se ne kotiraju na tržištu	-	2.071.862	-	72.930
Dužničke HOV koje je izdala Vlada Republike Srbije	222.366	-	309.225	-
Ispravka vrednosti	(22.435)	(37.934)	(76.443)	(4.330)
Neto stanje	199.931	2.033.928	232.782	68.600

Prikaz 2. Segmentalno izveštavanje o ostvarenim prihodima banke grupe po zemljama

	Zemlja 1		Zemlja 2	
	1-3 06	1-3 06	1-3 06	1-3 06
U milionima evra				
Neto prihod od kamata	398,9	382,8	473,5	304,2
Rezervisanja po osnovu plasmana	-80,0	-80,4	-43,0	-24,1
Neto prihod od provizija i naknada	246,2	229,4	192,2	117,3
Neto rezultat od trgovanja	63,9	51,8	55,2	37,9
Opšti administrativni troškovi	-421,6	-413,4	-413,7	-260,0
Prihod – poslovi osiguranja	5,0	5,2	10,6	2,5
Ostali rezultat	8,4	24,4	-2,7	-9,7
Dobit pre oporezivanja	220,9	199,9	272,0	168,1
Porez na dobit	-49,3	-43,2	-53,7	-38,6
Udeo manjinskih akcionara	-48,5	-49,3	-29,7	-6,5
Neto dobit posle odbitka udela manjinskih akcionara	123,0	107,4	188,6	123,0
Prosečna rizična aktiva	47.966,5	49.194,9	32.958,1	20.065,1
Prosečan pripisani kapital	1.916,7	1.868,8	2.006,5	1.325,1
Odnos rashoda i prihoda	59,0%	61,8%	56,6%	56,3%
Prinos na kapital na osnovu neto dobiti	25,7%	23,0%	37,6%	37,1%

Prikaz 3. Plasmani komitentima

U hiljadama dinara	2011.			2010.		
	Kratkoročni	Dugoročni	Ukupno	Kratkoročni	Dugoročni	Ukupno
Preduzeća	4.992.353	5.286.405	10.278.758	1.884.711	2.514.313	4.399.024
Stanovništvo	1.228.458	6.474.543	7.703.001	840.588	3.075.170	3.915.758
Javni sektor	-	136.918	136.918	-	77.185	77.185
Drugi komitenti	-	-	-	173	-	173
Tekuća dospeća dugoročnih kredita	2.260.271	(2.260.271)271)	-	2.016.481	(2.016.481)	-
Ostali dugoročni finansijski plasmani	64	32.061	32.125	-	47.814	47.817
Ukupno u dinarima	8.481.148	9.669.656	18.150.802	4.741.953	3.698.001	8.439.954

Prikaz 4. Obaveze prema komitentima

	2011.				2010.			
	Po viđenju	Kratkoročni	Dugoročni	Ukupno	Po viđenju	Kratkoročni	Dugoročni	Ukupno
U hiljadama Dinara	RSD	RSD	RSD	RSD	RSD	RSD	RSD	RSD
Preduzeća	3.160.995	2.335.202	62.578	5.558.784	1.313.255	523.609	11.777	1.848.641
Javni sektor	8.691	15.436	41.256	65.383	35.691	356.000	11.941	403.632
Stanovništvo	1.349.637	225.669	28.265	1.603.571	1.009.055	125.072	6.357	1.140.484
Strane banke	7.699	133.104	-	140.803	806	-	-	806
Ostala strana lica	30.348	3.754	-	34.102	2.287	-	-	2.287
Drugi komitenti	434.372	242.287	11.235	687.894	412.258	211.482	4.711	628.451
Ukupno u dinarima	4991.742	2.955.452	143.343	7.090.537	2.773.352	1.216.163	34.786	4.024.301

Rezultati poslovanja jedne banke - kondenzovano iz bilansa stanja i bilansa uspeha, mogu da se prezentuju na sledeći način:

Prikaz 5. Rezultati poslovanja banke

Rezultati poslovanja za period
Banka
Prosečna ponderisana aktivna kamatna stopa
Prosečna ponderisana pasivna kamatna stopa
Neto kamatna marža
Neto prihodi od kamata/ Operativni rashodi
Neto prihodi od kamata i naknada/Operativni rashodi
Stopa prinosa na ukupnu imovinu
Stopa prinosa na kapital
<i>Leverage</i>

3.2. Upravljanje rizicima i izveštavanje

Proces upravljanja rizikom u banci kontroliše se najmanje jednom godišnje od strane interne revizije, koja ispituje adekvatnost procedura, kao i usaglašenost banke sa usvojenim procedurama. Izveštaji interne revizije sadrže ukupnu kreditnu izloženost, prognozu plasmana, odstupanja od postavljenih limita, merenje tržišnog rizika, racija likvidnosti i promene profila rizika.

Za efikasno upravljanje rizikom likvidnosti formiraju se sledeće vrste izveštaja [6] (prva grupa):

1. Izveštavanje o poziciji likvidnosti banke;
2. Izveštavanje o makroekonomskim faktorima koji utiču na likvidnost banke; i
3. Izveštavanje o izloženosti banke riziku likvidnosti.
4. Izveštavanje o kretanju ukupnih depozita privrede i ukupnih depozita stanovništva;
5. Izveštavanje o kretanju sredstava obavezne rezerve;
6. Izveštavanje o kretanju raspoloživih kreditnih linija od u prvom redu, inostranih finansijskih institucija;
7. Izveštavanje o kretanju ostalih izvora finansiranja.

Druga grupa izveštaja fokusirana je na analizu sledećih trendova koji upućuju banku na uticaj makroekonomskog okruženja:

- Kretanje osnovnih referentnih stopa u nacionalnim okvirima;
- Kretanje osnovnih referentnih stopa na međunarodnom finansijskom tržištu;
- Kretanje rezervi Narodne banke;
- Kretanje deviznog kursa i kursa valuta zemalja u okruženju;
- Kretanje nivoa kupljenih *repo* hartija;
- Kretanje inflacije;
- Kretanje drugih makroekonomskih pokazatelja.

Treću grupu izveštaja čini izveštavanje o analizi izloženosti banke riziku likvidnosti, kao i projekcije pozicije likvidnosti za razne scenarije. U tom smislu, kreira se tabelarni izveštaj o ročnoj neusklađenosti aktive i pasive.

Za potrebe izveštavanja o izloženosti banke kamatnom riziku kreiraju se sledeći izveštaji:

1. Izveštaj o sadašnjoj vrednosti kamatno osetljivih pozicija sa sledećom strukturom:
 - a) kamatno osetljiva aktiva,
 - b) kamatno osetljiva pasiva,
 - c) periodična neusklađenost (razlika kamatno osetljive aktive i kamatno osetljive pasive).

Navedeni izveštaj se uobičajeno prezentuje za sledeće vremenske periode:

- 0-1 meseca,
- 1-3 meseca,
- 3-5 meseci,
- 6 meseci do 1 godina,
- 1-5 godina,
- preko 5 godina,
- ukupno.

2. Izveštaj o promeni sadašnje vrednosti kamatonosno osetljivih pozicija pod pretpostavkom da se kamata poveća za određeni procenat. Struktura sadržaja ovog izveštaja identična je prethodnom izveštaju.
3. Izveštaj o osetljivosti banke na promenu kamatnih stopa (Repricing gap report) sa sledećim elementima:

- a) Kamatno osetljiva aktiva;
- b) Kamatno osetljiva pasiva;
- c) Periodična neusklađenost;
- d) Kumulativna neusklađenost.

Ročne grupe na koje je izveštaj usmeren jesu: a) 0-1 mesec, b) 1-3 meseca, v) 3-6 meseci, g) 6 meseci do 1 godina, d) 1-5 godina, đ) nakon 5 godina, e) kumulativno osetljiva aktiva/pasiva i ž) nekamatno osetljiva aktiva/pasiva.

4. Izveštaj o osetljivosti banke na promenu kamatnih stopa – GAP analiza senzitivnosti. Navedeni izveštaj predstavlja primenu *scenario* analize.

Od posebnog je značaja dnevno analizirati broj odobrenih i naplaćenih kredita, te promene nivoa plasmana banke. Za adekvatno upravljanje izloženosti banke kreditnom riziku neophodno je pratiti izveštaj o likvidnosti koji predstavlja osnov za analizu kreditne sposobnosti jer sadrži podatke o stanju sredstava izvora banke.

Neophodno je vršiti praćenje i izveštavanje o kreditnoj izloženosti po raznim segmentima: 1) po geografskom obeležju, 2) po sektorskom obeležju, kako za pojedinačne dužnike banke, tako i po srodnim grupama dužnika.

Za potrebe menadžmenta banke neophodno je mesečno sastavljati grupe izveštaja koje treba da omogućе uvid u kvalitativne promene kreditnog portfolija banke, kao i njegovu veličinu. U okviru ove grupe izveštaja postoje četiri seta [6] i to:

Prvi set izveštaja koji sadrži tri grupe podataka:

- a) Bančina izloženost prema rejting grupama;
- b) Odnosna rezervisanja (prema IFRS ili nacionalnoj regulativi);
- c) Racio pokrivenosti koji pokazuje pokriće duga sa formiranim rezervacijama.

- Drugi set izveštaja je fokusiran na identifikaciju i praćenje najvećih izloženosti banke prema segmentima, čime se dobija uvid u dinamiku po iznosima i kvalitetu izloženosti banke prema pojedinačnim dužnicima.
- Treći set izveštaja predstavlja pregled o stanju izloženosti banke prema klijentima koji su definisani kao dužnici, uz kraći opis aktivnosti koje se preduzimaju da se reguliše naplata ovih potraživanja. Pritom se ovaj pregled diferencira na dva segmenta i to: a) za poslovanje sa stanovništvom i b) poslovanje sa privredom.
- Četvrti set izveštaja fokusiran je na prezentaciju dospelih potraživanja (valuta plaćanja) i naplatu dospelih potraživanja. Finansijski analitičari banke vrše analizu trenda kretanja dospelih potraživanja, čime je moguće delovati ranoupozoravajuće na nastanak negativnih tendencija.

Izveštaj za potrebe adekvatnog praćenja i kontrole izloženosti banke operativnom riziku, kao i za prezentaciju rezultata merenja treba da sadrži sledeće:

1. Informisanje o nastalim gubicima po osnovu operativnog rizika po poslovnim linijama;
2. Procene sistema ranospoznajno-upozoravajućeg indikatora na pojačane rizike nastanka gubitaka;
3. Informacije o promenama izloženosti banke pojedinim grupama rizika;
4. Informacije o oceni kvaliteta aktivnog sistema kontrole;
5. Informacije o relevantnim strategijama migracije rizika;
6. Informacije dobijene na osnovu primenjene trend analize;
7. Poređenje ostvarenog profila operativnog rizika i očekivanja menadžmenta banke u tom smislu i dr.

Izveštaj za potrebe adekvatnog praćenja i kontrole izloženosti banke operativnom riziku, kao i za prezentaciju rezultata merenja treba da sadrži sledeće:

- Informisanje o nastalim gubicima po osnovu operativnog rizika po poslovnim linijama;
- Procene sistema ranospoznajno-upozoravajućeg indikatora na pojačane rizike nastanka gubitaka;
- Informacije o promenama izloženosti banke pojedinim grupama rizika;
- Informacije o oceni kvaliteta aktivnog sistema kontrole;
- Informacije o relevantnim strategijama migracije rizika;
- Informacije dobijene na osnovu primenjene trend analize;
- Poređenje ostvarenog profila operativnog rizika i očekivanja menadžmenta banke u tom smislu i dr.

3.3. Ostala izveštavanja

Izveštaj o likvidnosti se sastavlja za najkraće vreme i to najmanje dnevno, a potom i nedeljno, dvonedeljno i mesečno, kako bi se efikasno upravljalo novčanim tokovima u banci. Određivanje dnevne gotovinske likvidnosti odnosno nivoa gotovine koji može da zadovolji tražnju za gotovim novcem, u domenu je operativnog planiranja.

Širok dijapazon informacionog potencijala koji pruža računovodstvo u zadovoljavanju upravljačkih potreba banke, može se sagledati kroz sledeće izveštaje i preglede, dugoročnog ili kratkoročnog karaktera, fokusirane na banku kao celinu ili na pojedine segmente ili poslove banke:

Prikaz 6. Informacioni potencijal računovodstva i operativnih evidencija

IZVEŠTAJI godišnji, polugodišnji, kvartalni ili mesečni	DNEVNI IZVEŠTAJI	MESEČNI PREGLEDI	PREGLEDI	OSTALO
Izveštaj o profitu (godišnji, polugodišnji, kvartalni ili mesečni),	Dnevni izveštaj o stanju deviza na računima u inostranstvu,	Mesečni pregled promena u strukturi aktive	Pregled depozita po svim kategorijama za najveće deponente na kraju svakog meseca	Razni izvodi
Izveštaj o povećanju akcionarskog kapitala banke	Dnevni izveštaj plaćanja prema inostranstvu	Mesečni pregled promena u strukturi pasive	Pregled obaveza po osnovu kapitalnih izdataka	Analiza naplativosti kredita
Izveštaj o smanjenju akcionarskog kapitala banke	Dnevni izveštaj plaćanja prema inostranstvu	Mesečni pregled dnevnog stanja ukupnih depozita po svim kategorijama	Pregled klasifikacije bilansa aktive i vanbilansnih stavki prema stepenu naplativosti i visini posebne rezerve banaka	Devizni podbilans
Mesečni pregled dnevnog stanja ukupnih depozita po svim kategorijama	Dnevni izveštaj operativnog stanja efektivnog stranog novca	Mesečni pregled ostalih rashoda po organizacionim delovima banke	Pregled učešća banke u kapitalu drugog pravnog lica	Izvod iz bilansa stanja – novčana sredstva
Izveštaj o mesečnoj analizi prihoda po proizvodu	Dnevni izveštaj o obimu kupoprodaje deviza		Pregled dnevnog stanja ukupnih depozita po svim kategorijama obuhvaćenih za jedan mesec	Izvod iz bilansa stanja – krediti

IZVEŠTAJI godišnji, polugodišnji, kvartalni ili mesečni	DNEVNI IZVEŠTAJI	MESEČNI PREGLEDI	PREGLEDI	OSTALO
Izveštaj o proviziji po mesecima			Pregled deviznih pozicija na računima u inostranstvu i kod Narodne banke Srbije	Izvod iz bilansa stanja – depoziti
Izveštaj o podeli profita po mesecima			Pregled obračunatih i naplaćenih kamata i naknada po organizacionim delovima banke	Izvod iz bilansa stanja – vanbilansna evidencija
Izveštaj o kamatama i naknadama po mesecima			Pregled materijalnih i nematerijalnih troškova	
Izveštaj o valutnoj strukturi obavezne rezerve			Pregled spornih potraživanja koje banka vodi protiv klijenata ili komitenata	
Izveštaj o valutnoj strukturi sredstava i obaveza			Pregled ostalih prihoda po kategorijama za organizacione delove banke	
Izveštaj o efektivni i čekovima			Pregled obračunatih rashoda kamata i naknada po organizacionim delovima banke	
Pregled depozita za deset najvećih deponenata banke			Pregled operativnih rashoda po organizacionim delovima banke	
Izveštaj o ključnim klijentima banke			Pregled značajnih promena u strukturi ostale pasive	
Izveštaj o ukupnoj kupoprodaji deviza i efektivnog stranog novca, od rezidenata i nerezidenata			Pregled dnevnog priliva i odliva po osnovu devizne štednje	
Izveštaj o platama i bonusima			Pregled kamatnih stopa na godišnjem nivou	
Kreditni izveštaj			Pregled obaveza po osnovu kapitalnih izdataka	
Izveštaj o upravljanju rizikom			Pregled nove štednje	
Izveštaj o povećanju i smanjenju akcionarskog kapitala banke			Pregled poreza na finansijske transakcije	
Izveštaj o izvršenim emisijama banke			Pregled značajnih promena na osnovnim sredstvima	
Izveštaj o akcionarima sa više od 10% kapitala banke			Pregled rezervisanja za potencijalne gubitke	
Izveštaji o dinarskoj likvidnosti			Pregled depozita po svim kategorijama za najveće deponente banke	

IZVEŠTAJI godišnji, polugodišnji, kvartalni ili mesečni	DNEVNI IZVEŠTAJI	MESEČNI PREGLEDI	PREGLEDI	OSTALO
Izveštaj o deviznoj likvidnosti			Pregled klasifikacije aktive	
Izveštaj o analizi prihoda po proizvodu/usluzi			Pregled obaveza po osnovu kapitalnih	
Izveštaj o platama i bonusima				
Izveštaj o depozitima				
Izveštaj o deviznoj usklađenosti				
Izveštaj o profilu rizika				
Izveštaj o potrebama banke za kapitalom				
Izveštaj o razvoju novih poslova i evidencija već postojećih poslova				
Izveštaj o novčanim tokovima				
Izveštaj o broju novih klijenata i komitenata po računima				
Izveštaj o aktivnim klijentima i komitentima i računima				
Izveštaj o broju novih klijenata po proizvodu				
Izveštaj o statistici odanosti klijenta prema banci				
Izveštaj o performansama profitnih centara				
Izveštaj o performansama investicionih centara				
Izveštaj o konsolidovanim komitentima				
Izveštaj o promenama na kapitalu				
Izveštaj o ročnoj usklađenosti aktive i pasive				
Izveštaj o lošim plasmanima banke				
Izveštaj o deviznim i drugim rizicima banke				
Kreditni izveštaj				

Prema odluci Narodne banke Srbije [12], banke su dužne da sastavljaju sledeće izveštaje:

1. Pregled najvećih akcionara banke;
2. Pregled ulaganja banke u lica koja nisu lica u finansijskom sektoru i u osnovna sredstva banke;
3. Pregled ulaganja banke u lica u finansijskom sektoru;
4. Velike izloženosti banke prema licima izloženosti;
5. Velika izloženost prema grupi povezanih lica;
6. Pregled izloženosti banke prema licima povezanim s bankom;
7. Izveštaje o klasifikaciji bilansne aktive i vanbilansnih stavki banke;
8. Izveštaj o strukturi problematičnih kredita banke;
9. Mesečni izveštaj o pokazatelju likvidnosti banke;
10. Mesečni izveštaj o tokovima gotovine banke;

11. Mesečni izveštaj o ukupnim kreditima i plasmanima;
12. Bilans stanja banke;
13. Bilans uspeha banke ;
14. Osnovni podaci o banci;
15. Izveštaj o primljenim i odobrenim zahtevima za odobravanje kredita, kao i o produženim i privremeno otplaćenim kreditima;
16. Pregled najvećih deponenata banke;
17. Dnevni izveštaj o pokazatelju likvidnosti banke;
18. Dnevni izveštaj o pokazatelju deviznog rizika banke;
19. Izveštaj o uzetim i plasiranim kreditima u depozitima;
20. Izveštaj o dnevnom stanju na deviznim računima u domaćim i stranim bankama;
21. Izveštaj o novoj emisiji akcija banke;
22. Izveštaj o povećanju i smanjenju akcionarskog kapitala banke.

Prema odluci o izveštavanju banaka [12] banka je obavezna da izrađuje i izveštaj o restrukturiranim potraživanjima i izveštaje o strukturi problematičnih kredita banke.

Na osnovu utvrđene imovinske situacije može se, načelno, obezbediti i niz detaljnijih podataka koji je bliže određuju, a odnose se na utvrđivanje iznosa potraživanja i od koga potiču, utvrđivanje obaveza po visini, kao i po poveriocima, sagledavanje raspoloživosti dovoljnim iznosima finansijskih sredstava za pokriće povlačenja depozita i drugih finansijskih obaveza kako one dospevaju (održavanje likvidnosti) (videti prikaz 9), sagledavanje solventnosti (višak sredstava nad obavezama i dospelost kapitala banke). Naravno, relevantne su i drugi odnosi u imovinskoj situaciji kao što su razmere u strukturi sredstava i izvora, učešće dugoročnog ili kratkoročnog kapitala u ukupnom kapitalu, pokriće obrtnih sredstava kratkoročnih obaveza i dr.

Za potrebe eksternih korisnika sastavlja se i statistički aneks, kao i drugi finansijski izveštaji koji sadrže određene računovodstvene informacije. To su:

- izveštaji,
- prospekti,
- saopštenja i
- menadžerska predviđanja [5].

Jedna od informacija od izuzetnog značaja za strateško odlučivanje jeste i analiza pozicije banke u odnosu na ostale učesnike na tržištu na kome banka posluje. Praćenjem trendova kretanja i dinamike u tržišnoj poziciji, identifikovaće se aktivnosti čija primena treba da omogući zadovoljavajuće učešće banke na određenom tržištu. Za potrebe analize koriste se, u prvom redu, podaci zvanične statistike i to od: a) Centralne banke i b) Udruženja banaka, kao zvanični finansijski izveštaji, odnosno bilansi konkretne banke.

Prikaz 8. Analiza konkurentnosti za banke

Usluga	Posmatrana banka	Ključne napomene	Konkurentna banka 1	Konkurentna banka 2	Ključna konkurentna banka	Ostali konkurenti
Pouzdanost						
Stabilnost						
Stručnost						
Reputacija banke						
Lokacija						
Strategija nastupa						
Metode prodaje						
Kreditna politika						
Reklama						

Jedan od načina za pribavljanje informacija o konkurentima [11], [13] i njihovom poslovanju jeste prikupljanje podataka prilikom interakcije sa zajedničkim poslovnim partnerima. Ovo se odnosi na podatke vezane za troškove i cene konkurenata. Takođe je neophodno pratiti poteze konkurenata na tržištu, kao i njihov rejting prema izveštajima različitih rejting agencija (videti prikaz 2). Veoma je važan i vremenski period u kome se određeni konkurentski potezi sprovode. Značajna je razlika između smanjenja cene bankarskih proizvoda na kratak i na dugi rok. U prvom slučaju strategija može biti osvajanje većeg tržišnog učešća a u drugom je verovatnije da je reč o strategiji troškovnog liderstva. U konkurentskoj analizi banke se najviše fokusiraju na finansijske institucije koje proizvode slične finansijske proizvode ili pak posluju na istom tržištu.

Prikaz 9. Poređenje rejtinga bankarske kompanije sa konkurentima prema oceni rejting agencija S & P, Moody's i Fitch

Bankarske kompanije	Zemlja	S & P [10]			Poslednji izveštaj	Moody's [9]			Poslednji izveštaj	Fitch [8]			Poslednji izveštaj
		LT	ST	Perspektive		LT	ST	Perspektive		LT	ST	Perspektive	
A													
B		A	A-1	negativne	17.10.2009.	Aa3	P-1	negativne	11.12.2008.	A	F1	stabilne	30.10.2008.
C		na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na	na
D		A+	A1	negativne	25.11.2008.	Aa2	P-1	negativne	23.02.2008.	A+	F1	negativne	02.12.2008.
E		AA-	A-1+	negativne	na	Aa2	P-1	na	Na	A+	F1+	na	24.10.2008.
F		A+	A-1	negativne	na	A1	P-1	na	Na	A+	F1	na	na
G		AA	A-1+	stabilne	13.02.2008.	Aa1	P-1	stabilne	15.04.2007.	AA-	F1+	pozitivne	27.06.2008.
H		AA-	A-1+	negativne	15.02.2008.	Aa2	P-1	stabilne	21.01.2008.	AA-	F1+	stabilne	24.01.2008.
I		A	A-1	negativne	04.11.2008.	Aa3	P-1	stabilne	06.09.2008.	A	F1	negativne	04.11.2008.
J		AA-	A-1+	negativne	30.10.2008.	Aa1	P-1	negativne	09.12.2008.	AA-	F1+	stabilne	12.09.2007.
		na	na	na	na	Aa3	P-1	na	na	na	na	na	na
		A+	A-1	negativne	20.12.2007.	Aa2	P-1	stabilne	30.12.2007.	AA-	F1+	negativne	12.10.2007.
		AA-	A-1+	stabilne	na	Aa2	P-1	stabilne	na	AA-	F1+	stabilne	na
		A+	-1	negativne	06.10.2008.	Aa3	P-1	stabilne	07.10.2008.	A+	F1	negativne	02.10.2008.
		AA-	A-1+	negativne	10.12.2008.	Aa3	P-1	stabilne	11.11.2008.	AA-	F1+	negativne	27.10.2008.
		A	A-1	stabilne	14.12.2007.	A2	P-1	stabilne	na	A	F1	negativne	na
		AA-	A-1+	na	na	Aa1	P-1	na	na	AA-	F1+	na	na
		A	A-1	na	na	Aa3	P-1	na	na	A+	F1-	na	na

*n.a. predstavlja oznaku da podaci nisu dostupni

Za potrebe analize kretanja ukupnog broja komitenata banke formiraju se izveštaji sledećeg sadržaja:

- poslovni segment (npr. individualni klijenti);
- broj klijenata;
- broj klijenata koji su otišli;
- broj klijenata koji su aktivni;
- broj neaktivnih klijenata.

Navedeni podaci prate se po mesecima u toku godine. Praćenje trenda kretanja klijenata/komitenata banke i praćenje nivoa realizovane unakrsne prodaje (engl. *cross-selling*) predstavljaju analizu komercijalnih pokazatelja.

Posebno važno mesto u analizi ima i identifikacija potencijalnih (perspektivnih) klijenata banke i u tu svrhu se formiraju izveštaji sledeće sadržine:

- Sa tekućim računom bez kredita);
- Status usluge (aktivna, neaktivna);
- Status klijenta Podaci o klijentima (fizička ili pravna lica);

- Vrsta klijenata (klijent sa tekućim računom, klijent sa ostalim proizvodima – bez tekućeg računa, klijent sa kreditom i klijent (klijenti koji su napustili banku, ostali klijenti);
- Brojčani iznosi za ukrštene podatke po različitim obeležjima.

Za menadžere prodaje od posebne upotrebne vrednosti jeste izveštaj poznat pod nazivom *cross-selling*. Svrha ovog izveštaja je da prezentuje prosečan broj bankarskih proizvoda/kanala distribucije koje koristi klijent/komitent banke. Za potrebe kreiranja ovog izveštaja koriste se određeni pokazatelji kao što su [6]:

- Broj klijenata/komitenata koji preferiraju određenu grupu proizvoda / Ukupan broj klijenata/komitenata;
- Broj klijenata/komitenata koji koriste određeni kanal distribucije / Ukupan broj klijenata/komitenata.

Pod grupama proizvoda podrazumevaju se:

- Zdravstveno i imovinsko osiguranje;
- Životno osiguranje i penzioni fondovi;
- Investicioni fondovi;
- Akcije i obveznice;
- Obveznice banaka;
- Tekući računi;
- Pre-paid kartice;
- Debitne kartice;
- Trajni nalozi;
- Plate i penzije;
- Oročeni depoziti;
- Overdraft;
- Kreditne kartice;
- Potrošački krediti;
- Stambeni krediti.

Pod kanalima distribucije podrazumevaju se:

- Internet bankarstvo;
- Telefonsko bankarstvo;
- ATM
- SMS banking.

Nadalje, pomenuti izveštaj uključuje sledeće pokazatelje:

- Procenat potrošača prema skoru – npr. 10% klijenata ima dva proizvoda, 15% ima tri proizvoda i slično;
- Procenat klijenata/komitenata koji koriste određeni kanal distribucije – npr. 5% klijenata koristi jedan kanal distribucije, 17% koristi dva kanala i slično;
- Prosečan broj proizvoda koje koristi klijent/komitent i to prema određenim grupama klijenata/komitenata;
- Prosečan broj kanala distribucije koje koristi klijent/komitent i to prema određenim grupama komitenata.

Za potrebe menadžmenta banke, a posebno upravnog odbora, kreiraju se izveštaji o kvartalnom trendu kretanja visine i kvaliteta portfolija banke iz kraće obrazloženje uočenih tendencija.

Zaključak

Tokom poslednjih decenija, finansijske institucije širom sveta investirale su značajna sredstva u razvoj informacionih rešenja koja će omogućiti adekvatno funkcionisanje sistema upravljačkog računovodstva i izveštavanja. Kao posledica toga, na tržištu se razvio širok opseg dostupnih informacionih rešenja od: *data warehouses* za operativne informacije i informacije o klijentima, sofisticirana rešenja za merenje profitabilnosti, izbalansiranih scorecard rešenja i slično.

Menadžment savremenog bankarskog preduzeća sve više je upućen na korišćenje računovodstvenog sistema informisanja za potrebe efikasnog i efektivnog upravljanja preduzećem. Realizacija ključnih performansi banke – profitabilnosti, solventnosti i likvidnosti od strane bankarskog menadžmenta, nezamisliva je bez adekvatnih računovodstvenih (finansijskih) informacija.

Bolji računovodstveni sistem informisanja se često spominje kao jedna od ključnih stavki za anuliranje teškoća u poslovanju banaka, odnosno otpornost banaka na krize. Loše procene zbog neadekvatnog računovodstvenog sistema informisanja pretvaraju se u loše poslovne odluke, neefikasna ulaganja, i kao rezultat svega toga nastaje gubitak u poslovanju, čak i u bankarstvu. Mehanizme za obezbeđivanje od rizika loših plasmana banaka čine prave računovodstvene informacije o poslovno-finansijskim tokovima. Menadžerska kompetencija podržana adekvatnim računovodstvenim sistemom informisanja ima izuzetan značaj u upravljanju bankama.

Cilj opštih finansijskih izveštaja jeste da pruže finansijsku informaciju korisnu za upravljanje, odnosno donošenje ekonomskih odluka, merenje i predviđanje performansi banke (profitabilnost, solventnost i likvidnost). Pored toga, finansijska informacija se mora odnositi na imovinu, sredstva i obaveze prema izvorima sredstava, kao efekte transakcija koje menjaju sredstva i obaveze prema izvorima sredstava banke. Drugim rečima, računovodstveno izveštavanje je izveštavanje o imovinskom, finansijskom i prinosnom položaju banaka, što predstavlja osnovu za ocenu rada upravljačkih organa u bankama ili njihovu odgovornost za poverene im resurse.

Posebna finansijska izveštavanja zavise od konkretnih potreba banke, koja ih prema tome i dizajnira.

REFERENCE

- [1] Albertazzi, U., Gambacorta, L., 2009. Bank profitability and the business cycle, *Journal of financial Stability* 5, 393-409.
- [2] Altamuro, J., Beatty, A., 2010. How does internal control regulation affect financial reporting? *Journal of Accounting and Economics* 49, 58-74.
- [3] Cabedo, J. D., Tirado M. J., 2004. The disclosure of risk in financial statements, *Accounting Forum* 28, 181-200.
- [4] Calmes, C., Liu, Y., 2009. Financial structure change and banking income: A Canada-U.S. comparison, *Journal of International Financial Markets, Institutions & Money* 19, 128-139.
- [5] Delancy, P. R. i dr., (1990), *Interpretation and Application, GAAP*, John Wiley and Sons New York, str. 19.
- [6] Djurić, D., (2011), *Upravljački sistem informisanja za banke*, magistrska teza, Fakultet organizacionih nauka, Beograd.
- [7] Glen, J., Mondragon-Velez, C., 2011. Business cycle effects on commercial bank loan portfolio performance in developing economies, *Review of Development Finance* 1, 150-165.
- [8] <http://www.fitchratings.com/web/en/dynamic/fitch-home.jsp> pristup dana [17.03.2011. 17.30. h]
- [9] <http://www.moody.com/> pristup dana [21.11.2011. 16.30. h]
- [10] <http://www.standardandpoors.com/ratings/en/us/> pristup dana [15.01.2012. 09.30. h]
- [11] Knežević, S., Jovanović, M., Dmitrović, V., (2011), *Procene činka konkurenata zasnovane na objavljenim finansijskim izveštajima i strategijsko poslovno odlučivanje* – XVI Internacionalni naučni skup: Strategijski menadžment i sistem, podrške odlučivanja u strategijskom menadžmentu Subotica – Palić, 19. Maj, Zbornik apstrakata, str. 49-50.
- [12] Odluka o izveštavanju banaka, Službeni glasnik RS, br. 45/2011.
- [13] Shen, C., Huang, Y., Hasan, I., 2011. Asymmetric benchmarking in bank credit rating, *Journal of International Financial Markets, Institutions & Money* 22, 171-193.
- [14] Zakon o računovodstvu i reviziji, Službeni glasnik RS, br. 46/06 i 111/09.

Primljen: Januar 2012.
Prihvaćen: Mart 2012.

O autoru

Snežana Knežević

Univerzitet u Beogradu, Fakultet organizacionih nauka
e-mail: knezevic.snezana@fon.bg.ac.rs

Snežana Knežević je rođena u Pančevu, gde je završila ekonomsku školu. Nakon toga, završava Ekonomski fakultet u Beogradu, na kome je i magistrirala. Nakon toga, doktorirala je na Fakultetu organizacionih nauka u Beogradu. Oblasti interesovanja su: finansije, računovodstvo i zaštita životne sredine. Aktivno koristi francuski i engleski jezik. Ima više objavljenih monografija i radova naučnog i stručnog karaktera u zemlji i u inostranstvu. Radi na Fakultetu organizacionih nauka u Beogradu, katedra za finansijski menadžment.

Draginja Đurić

Banca Intesa

Draginja Djurić je rođena u Sinju. Završila je Ekonomski fakultet u Beogradu, Magistrirala je na Fakultetu organizacionih nauka u Beogradu. Oblasti interesovanja su: finansije u bankarstvu i upravljačko računovodstvo za banke. Ima nekoliko objavljenih radova u časopisima od nacionalnog značaja. Radi u bankarskom sektoru. Dobitnik je nagrade "Bankar decenije" kao i mnogih drugih nagrada. Predsednik je izvršnog odbora Banca Intesa.

Veljko Dmitrović

Univerzitet u Beogradu, Fakultet organizacionih nauka

Veljko Dmitrović je rođen u Subotici gde je završio Gimnaziju, a potom i Ekonomski fakultet (Univerzitet u Novom Sadu). Po diplomiranju pet godina radi u praksi, a potom se zapošljava na Fakultetu organizacionih nauka (Univerzitet u Beogradu), gde i danas radi u zvanju asistenta na Katedri za finansijski menadžment. Stekao je zvanje diplomirani inženjer organizacionih nauka – master (modul finansijski menadžment) na Fakultetu organizacionih nauka u Beogradu, a diplomirani ekonomista – master (smer marketing) na Ekonomskom fakultetu u Subotici. Oblasti naučnog interesovanja su računovodstvo i finansije. Ima tridesetak objavljenih radova u naučnim i stručnim časopisima, na konferencijama međunarodnog i nacionalnog značaja. Govori engleski jezik, a služi se nemačkim i italijanskim.

